

زال بوونی دهسته واژه کانی پیاوان به سه ر ئافره تاندا له
خطابه قورئانیه کاندا

تغليب الرجال على النساء في الخطاب القرآني
< کوردی >

محمد صالح المنجد

محمد صالح المنجد

وهرگێڕانی: دهسته ی به شی زمانی کوردی مانیپهری ئیسلام هاوس
پیداچونه وهی: پشتیوان سابیر عهزیز

مراجعة: بشتیوان صابر عهزیز

ترجمة: فريق القسم الكردي بموقع إسلام هاوس

زال بوونی دهسته‌واژه‌کانی پیاوان به‌سەر ئافره‌تاندا له خطابه قورئانیه‌کاندا

ئهم پرسیاره ئاراسته‌ی مالپه‌ری ئیسلام پرسیار و وه‌لام کراوه :

پرسیار : ئایا هوکاري ئه‌وه چیه له قورئاندا خطابه‌کان هه‌میشه بو پیاوانن به‌بی ئافره‌تان ؟

وه‌لام : سوپاس وستایش بو خوای گه‌وره ومیهره‌بان و دروود و سه‌لات و سه‌لام له‌سەر پێشه‌وای مروّفایه‌تی محمدی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام و ئال و به‌یت و هاوێل و شوینکه‌وتوانی هه‌تا هه‌تایه .

خطابه‌کانی قورئانی پیرۆز هه‌میشه بو پیاوان نین، و دوور بن له ئافره‌تان، به‌لکو خطابه‌کانی قورئانی پیرۆز سی جوړن :-

جوړی یه‌که‌م : جوړیکیان ڕوو له پیاوان ده‌که‌ن، و تاییه‌تن به‌وان، و هیچ په‌یوه‌ندیه‌کیان نیه به ئافره‌تانه‌وه، بو نمونه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : ﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَأَمَّةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا﴾ [البقرة : 221] .

واتا : ئافره‌تانى موشریک و بی باوه‌ڕ ماره مه‌که‌ن هه‌تا ئیمان و باوه‌ڕ ده‌هینن، بیگومان که‌نیزه‌کیکی ئیماندار چاکتره له ئافره‌تیکی موشریک و خوانه‌ناس، هه‌رچه‌نده (جوانییه‌که‌ی، یان سامانه‌که‌ی، یان پله‌و پایه‌که‌ی) سه‌رسامی کردبن .

هه‌روه‌ها ئه‌و ئایه‌تانه‌شی که باس له جهاد و ئیقامه‌ی حدوده‌کان ده‌که‌ن، ئهم ئایه‌تانه هه‌مووی موخاطبه‌ی پیاوان ده‌که‌ن، به‌بی ئافره‌تان .

جوړی دووه‌م : ئهم جوړه له خطاب تاییه‌ته به ئه‌حکامه‌کانی ئافره‌تانه‌وه، وه‌ک ئایه‌تاکانی حجاب و بالا‌پۆشی و عیده و سوپی مانگانه و کومه‌لیک حوکمی تر که هه‌موویان تاییه‌تن به ئافره‌تانه‌وه، وه‌ک خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی : ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ﴾ [الاحزاب : 53] .

واتا : خو ئہ گہر داوای شتیکی پیویستان (لہ خیزانہ کانی پیغہ مہر کرد) با لہ پستی پەردەوہ داوایان
لئیکەن ..

یان جاری واهہیہ حوکمہ کان گشتگیرہ بو پیاوان و ئافرہ تانیشت، بہ لام بہ دہستہ واژہی خطابی مینہ
فەرمان کراوہ بہ ئافرہ تان، وەک خوای گہورہ فەرموویہ تی : ﴿وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ [الاحزاب : 33].

واتا : ئەو ئافرہ تان بہ جوانی و بہردہ وام ، نوێژہ کانتان ئەنجام بدەن و، زەکاتیش بدەن ..
جۆری سێھەم : ئەم جۆرہ لہ خطابی قورئانی حوکمہ کانی گشتگیرہ بو پیاوان و ئافرہ تانیشت، بہ لام
خطابہ کە بہ دہستہ واژہ و لہ فزی نیرینہ بہ (مذکر) ئاراستہ کراوہ، ہەرچەند حوکمہ کانی بو پیاوان
و ئافرہ تانیشتہ بہ بی جیاوازی، وەک ئەو ئایہ تانہی کە بہ دہستہ واژہی (یا بنی آدم) لہ گەل (یا ایہا الذین
آمنوا) و (یا ایہا الناس) دەست پئی دہکەن، ہەر وہا ئەو دہستہ واژانہ و فەرمانانہیش کە (واو) ی
جہماعہ یان پیوہ لکاوہ، وەک ئەوہی خوای گہورہ فەرموویہ تی : ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا
حَسَنًا﴾ [المزمل : 20] .

واتا : نوێژہ فەرزہ کانتان بہ چاکی جیبہ جی بکەن، و زەکاتیش بدەن، وە قەرز بدەن بہ خوا بہ
قەرزیکی چاک وجوان ..

ئەمەش ھاوتا و موافیقی ئسلوبہ کانی زمانی عەرہبی و پەوانبیرثیہ کە، و زەق گشتی ریزمانی
عەرہبیہ، لہ گەل ئەوہی موافیق و ھاوتایہ لہ گەل ئەو ئاراستہ گشتیہی کە لہ یاسا و حوکمہ
قورئانیہ کاندہ دەبیت پەچاو بکریت، پروونکردنہوہی ئەم بابہ تەش بہم شیوہیہ دەبیت : -

یہ کەم : حوکمہ کانی قورئان بہ زۆری گشتگیرہ بو پیاوان و ئافرہ تان، خو ئہ گہر بیتو سەرہتا خطابہ کە
ئاراستہی پیاوان بکات، و پاشان ئاراستہی ئافرہ تانیشتی بکات لہ ہەموو ئایہ تیگدا، لہ راستیدا ئەم
شیوہیہ پیچەوانہی پەوانبیرثی و فەصاحەتی زمانی عەرہبیہ، بو نموونہ : ناکریت و دروست نیہ
بوتریت : (یا ایہا الذین آمنوا و یا ایہا اللاتی آمن ...) یان بلایت : (یا بنی آدم، و یا بنات آدم ...) چونکہ ئەم شیوہ لہ
ئاخاوتن لہ گەل ئەوہی شیوازیکی زۆر درێژہ دادریہ، لہ ہەمان کاتدا شیوازیکی زۆر پەکیکە، کە سیکە

په‌وانبیزتی شاره‌زا له زمانی عه‌ره‌بی دا به‌م جو‌ره‌ گفتوگۆ و ئاخاوتن ناکات، چی جای قورئانی پیروژ
که په‌وانبیزترین گوشتار و که‌لامه ...

ببگومان موخاطبه‌به‌کردنی پیاوان و ئافره‌تان به یه‌که دهسته‌واژه که هه‌ردوولایان بگريته‌وه ئه‌گه‌ر
هاتوو حوکمه‌که به‌بی جیاوازی بو هه‌ردوولایان بوو، پوانبیزتر و گونجاوتره، له‌وه‌ی هه‌رلایه‌کیان به
دهسته‌واژه‌یه‌کی تایبته‌ بدوینریت .

هه‌موو عه‌ره‌بیش که قورئانی پیروژ به زمانی ئه‌وان دابه‌زیوو، هاو‌پان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که پیاوان
و ئافره‌تان به‌یه‌که خطاب بدوینرین به دهسته‌واژه‌ی نیرینه (مذکر) نه‌که میینه (مؤنث) ..
موحه‌مه‌د ئه‌مین شه‌نقیطی زانای ناوداری بواری ته‌فسیری قورئان (په‌حمه‌تی خوی لی بیت)
ووتویه‌تی :

ته‌واوی زانایان و پسپو‌پان زمانی عه‌ره‌بی کو‌ده‌نگن له‌سه‌ر زال بوونی دهسته‌واژه‌ی نیرینه (مذکر)
به‌سه‌ر میینه (مؤنث) دا له هه‌موو جه‌مه‌کان و هاوشیوه‌کانیدا، هه‌روه‌که ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ له شوین
وجیگای خویدا زانراوه و مونا‌قه‌شه هه‌لنا‌گریت ..

ئه‌مه‌ش عه‌ره‌ب بویه ئه‌م شیوه‌یه به‌کار ده‌هینیت چونکه به‌کاره‌ینانی دهسته‌واژه‌ی نیرینه (مذکر)
لای ئه‌وان ئاسانتر و سوو‌کتره له سه‌ر زمان به به‌راورد کردن به دهسته‌واژه‌ی میینه (مؤنث) ، هه‌ر
بویه هه‌میشه ئه‌م ئه‌س‌لوب و شیوه‌یه له پیشت‌ره له سه‌ر زمانیان ..

سیبه‌وه‌یه‌ی (په‌حمه‌تی خوی لی بیت) ده‌لّیت :

بزانه که به‌کاره‌ینانی دهسته‌واژه‌ی نیرینه (مذکر) سوو‌کتره له سه‌ر زمانی عه‌ره‌ب تاوه‌کو
دهسته‌واژه‌ی میینه (مؤنث) چونکه نیر (مذکر) یه‌که‌م که‌س بووه، وه نیرینه زیاتر جیگیرتره، وه
گومانی تی‌دا نیه که دهسته‌واژه‌ی میینه‌یش (تأنیث) له دهسته‌واژه‌ی نیرینه (تذکیر) دروست
ده‌کریت و له‌ویشه‌وه ده‌رده‌چیت، ئایا نابینیت که ووشه‌ی (شیء) بو هه‌موو شتی‌که به‌کار ده‌هینریت
که سه‌ره‌تا نه‌زاییت ئه‌و شته‌ نیره یان مییه، به‌لام له راستیدا ووشه‌ی (شیء) خوی (مذکر) ه .

دووهم : ئەم شیوازه ی که باسمان کرد هاوتا وهاورایه له گه‌ل بیروباوه‌ری ئیسلامیشدا، چونکه سه‌ره‌تای دروست بوون و خه‌لقی مرو‌فیش له ئاده‌مه‌وه ده‌ستی پیکردوو، و پاشان دایکه‌ه‌وایش خ‌وای گه‌وره له ئاده‌م دروستی کردوو، واتا : ئافره‌تان شوینکه‌وته‌ی پیاوان، وه‌ک خ‌وای گه‌وره‌ش فه‌رموویه‌تی : ﴿ خَلَقَكُمْ مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا ﴾ [الزمر : 6] .

واتا : خوا ئیوه‌ی له تاکه‌که‌سیک (ئاده‌م) دروست کردوو پاشان له‌و (که‌سه) هاوسه‌ره‌که‌ی (ه‌ه‌وای) به‌دی ه‌یناوه ..

جا مادام ئافره‌تان له دروستکردن و خه‌لق بووندا شوینکه‌وته‌ی پیاوان بوین، ئەه‌وا زۆر مونا‌سیب و له‌جیگای خ‌ویدایه، له‌و خطابه شه‌ریانه‌ی که پیاوان و ئافره‌تان هاوبه‌شن تییدا، ئافره‌تان شوینکه‌وته‌ی پیاوان بن ..

سیه‌هم : ئەم شیوازه‌یش مونا‌سب و گونجاوه بۆ دابه‌شکردنی ته‌کالیفه شه‌ریه‌کان به‌سهر نه‌وه‌کانی ئاده‌مدا، چونکه یه‌کێک له حیکمه‌ته هه‌ره جوانه‌کانی خ‌وای گه‌وره، که وه‌ک تاقیکردنه‌وه‌شه بۆ به‌نده‌کانی، ئەه‌ویه پله‌وپایه و ویلیه‌ته گشتیه‌کانی داوته ده‌ست پیاوان و تاییه‌تی کردوو به‌وانه‌وه، له سه‌رۆکی وولاته‌وه بیگره تا ده‌گاته لی‌پرسراوی خ‌یزان، خ‌وای گه‌وره‌ش ئەرکی راپه‌راندن وجی به‌جیکردنی ئەم وویلیات و لی‌پرسراویه‌تییه‌ی خسته‌وته ئەستۆی پیاوانه‌وه به‌پێ شه‌ری ئیسلام، هه‌ر بۆیه له رۆژی دوا‌یشدا خ‌وای گه‌وره له‌به‌رامبه‌ر ئەو ئەرکه گه‌ورانه‌دا لیان ده‌پرسیته‌وه، خ‌وای گه‌وره‌ش فه‌رموویه‌تی : ﴿ وَلِلرَّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ [البقرة : 228] .

واتا : زیاد له‌مه‌یش پیاوان پله‌یه‌کیان به‌سهر ژنانه‌وه هه‌یه، وه‌ خ‌وای گه‌وره زال و بالاده‌ست و دانا و کار به‌جییه ..

هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی : ﴿ الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ ﴾ [النساء : 34] .

واتا : پیاوان سه رپه رشتیارن به سهر هاوسه ره کانیانه وه، ئه مهش به هوێ ریزو زیاده ئه رکیکه وه که خوا داویه تی به هه ندیک به سهر هه ندیکێ تر دا (سه ره رای ئه وه ی که) پیاوان له مال و سامانیان خه رج ده که ن (له پیناوی ئاسووده یی و خوشگوزه رانی ئافره تاندا) .

شیخ عبد الرحمن سه عدی (ره حمه تی خوی لی بیت) له ته فسیری ئایه تی : ﴿وَلِلرَّجَالِ عَلَیْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ دا ئه لیت : مه به ست له م ئایه ته پیروژه ئه وه یه پیاوان به لاده ست و لیپرسراون، و هه ندیک له مافیشان زیاتره به سهر ئافره تاندا، به وه ی که کومه لیک ئه رک و فه رمانیان له ئه ستودایه ئه نجامی ده دن بۆ ئافره تان ، وه ک خوی گه وه ره فه رموویه تی : ﴿الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ .

هه ره له بهر ئه مه یشه که پله و پایه ی پیغه مه رایه تی و قه زاوه ت و دادوه ری و ئیمامه تی گه وه ره و بچووک و ته واوی ویلایه ته کان تایبه تن به پیاوانه وه ... [ته فسیری سه عدی لاپه ره 102] .

دیار ئافره تیش له ئیسلامدا زۆربه ی کات و ژیانیشی له ژیر رکیف و چاودیری لیپرسراویه تی پیاواندایه، سه ره تا له لای باوکیه تی و ئه و به خیی ده کات و ته واوی مه سروفات و نه فه قه ی له سه ره باوکیه تی، پاشانیش که شوو ده کات له ژیر لیپرسراویه تی و چاودیری پیاوه که یدایه، که واته : زال بوونی ده سه ته واژه ی نیرینه (مذکر) له خطابی قورئانیدا به سه ره ده سه ته واژه ی میینه (مؤنث) دا له پووی عورفی زمانه وانیه وه له زمانی عه ره ببدا زۆر گونجاوه، که قورئانی پیروژیش هه ره بو زمانه دابه زیوه، ههروهک چۆن گونجاوتریشه له گه ل ئه ندازه گیرى که ونی و شه رعی خوی گه وه ره شدا ... خوی گه وه ره ش زاناتره ...

سه ره چاوه : مالپه ری ئیسلام پرسیار و وه لام ..